

EUROOPAN TIETOSUOJAVALTUUTETTU

Tiivistelmä Euroopan tietosuojavaltuutetun lausunnosta, joka koskee vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen tulevaa kehitystä

(Koko lausunto on luettavissa englanniksi, ranskaksi ja saksaksi Euroopan tietosuojavaltuutetun verkkosivuilla www.edps.europa.eu)

(2014/C 224/04)

1. JOHDANTO

1. Tämän lausunnon tarkoituksena on osallistua vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta koskevien EU:n toimintalinjojen kehittämiseen edelleen siten, että yksityisyyden suoja ja tietosuoja sisällytetään täysipainoisemmin kaikkien EU:n toimielinten toimintaan. Lausunto on vastaus kahteen komission 11. maaliskuuta 2014 antamaan oikeus- ja sisäasioiden tulevaisuutta koskevaan tiedonantoon ⁽¹⁾, Euroopan parlamentin Tukholman ohjelman väliarvioinnista 2. huhtikuuta 2014 antamaan päätöslauselmaan sekä neuvostossa käytyihin keskusteluihin lainsäädännön ja operatiivisen toiminnan strategisten suuntaviivojen laatimisesta Eurooppa-neuvoston toimesta ensimmäistä kertaa SEUT:n 68 artiklan mukaisesti.
2. Tämä on ratkaiseva hetki EU:n roolin kannalta oikeus- ja sisäasioiden alalla. Lissabonin sopimuksessa asetettu siirtymäaika on päättymässä, ja siirtymäajan jälkeen komission valtuuksia käynnistää määräysten rikkomisesta johtuvia menettelyjä ja Euroopan unionin tuomioistuimen valtuuksia sovelletaan täysin poliisiyhteistyötä ja rikosasioissa tehtävää oikeudellista yhteistyötä koskeviin EU:n säädöksiin ⁽²⁾. Lissabonin sopimuksen mukaan perusoikeuskirja kuuluu nyt primaarioikeuteen, ja Euroopan unionin tuomioistuin on viimeaikaisissa tuomioissaan selvittänyt lainsäätäjän liikkumavaran rajoituksia aina, kun jollakin toimenpiteellä puututaan perusoikeuksiin ⁽³⁾.
3. Lisäksi viiden viime vuoden aikana yksityisyyden suoja ja tietosuoja koskevien huolenaiheiden voidaan katsoa lisääntyneen entisestään. Tammikuussa 2012 komissio ehdotti EU:n tietosuojan uudistamista koskevaa lainsäädäntöpakettia ⁽⁴⁾. Kesäkuusta 2013 lähtien Yhdysvaltojen ja muiden tiedustelupalvelujen EU:ssa suorittama ihmisten joukkoseurantaa koskevat paljastukset ovat suuresti vahingoittaneet luottamusta henkilötietojen luottamuksellisuuteen. Euroopan unionin tuomioistuin kumosi hiljattain, huhtikuussa 2014 – toisessa edellä mainituista tuomioista – tietojen säilyttämistä koskevan direktiivin ⁽⁵⁾, koska siinä puututaan liikaa perusoikeuksiin. EU:n tietosuoja koskevilla toimilla on todella maailmanlaajuinen merkitys, kuten tietosuojalainsäädännön uudistuksen saama kansainvälinen julkisuus ja sitä koskeva lobbaus osoittivat. Uudistus johti noin 4 000 tarkistukseen Euroopan parlamentin ensimmäisessä käsittelyssä ⁽⁶⁾.

⁽¹⁾ Katso jäljempänä tämän lausunnon 8 kohta.

⁽²⁾ Siirtymämääräysten soveltaminen lakkaa 1. joulukuuta 2014; Lissabonin sopimuksen liitteenä olevan siirtymämääräyksiä koskevan 36. pöytäkirjan 10 artikla.

⁽³⁾ Ks. unionin tuomioistuimen (suuri jaosto) 9. marraskuuta 2010 antama tuomio asiassa Schecke ja Eifert (yhdistetyt asiat C-92/09 ja C-93/09) ja erityisesti unionin tuomioistuimen 8. huhtikuuta 2014 antama tuomio asiassa Digital Rights Ireland ja Seitlinger (yhdistetyt asiat C-293/12 ja C-594/12). Ensimmäisessä asiassa tuomioistuin korosti myös lainsäätäjän tarvetta harkita riittävästi vähemmän yksityisyyteen puuttuvia vaihtoehtoja tietyille toimenpiteille.

⁽⁴⁾ COM(2012) 11 final, COM(2012) 10 final.

⁽⁵⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/24/EY, annettu 15 päivänä maaliskuuta 2006, yleisesti saatavilla olevien sähköisten viestintäpalvelujen tai yleisten viestintäverkkojen yhteydessä tuotettavien tai käsiteltävien tietojen säilyttämisestä ja direktiivin 2002/58/EY muuttamisesta (EUVL L 105, 13.4.2006, s. 54).

⁽⁶⁾ Ensimmäisen käsittelyn tuloksena oli 12. maaliskuuta 2014 annettu Euroopan parlamentin lainsäädäntöpäätöslauselma ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (yleinen tietosuoja-asetus) (COM(2012)0011 – C7-0025/2012–2012/0011(COD)) (tavallinen lainsäätämisyjärjestys: ensimmäinen käsittely).

4. Päätöksentekijöiden ja lainsäätäjien oikeus- ja sisäasioiden alalla kohtaamat oikeudelliset, tekniset ja yhteiskunnalliset haasteet lisääntyvät varmasti strategisten suuntaviivojen soveltamisaikana. Eurooppa-neuvoston uudet suuntaviivat merkitsevät myös mahdollisuutta tuoda julki aikomus palauttaa luottamus EU:n kykyyn suojella yksilöitä tehokkaasti. Euroopan tietosuojavaltuutettu ehdottaa näin ollen, että Eurooppa-neuvosto käsittelee nimenomaan seuraavia aiheita uusissa suuntaviivoissa:
- a) monissa vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta koskevissa EU:n säädöksissä ja toimintalinjoissa vaadittavan henkilötietojen käsittelyn suuri määrä,
 - b) sellaisten toimenpiteiden heikkous, joissa ei noudateta perusoikeuksia, kuten tietojen säilyttämistä koskeva direktiivi on osoittanut; tämä voi koskea myös monia muita käynnissä olevia aloitteita, kuten ”älykkäät rajat” -pakettia⁽¹⁾ ja matkustajarekisterijärjestelmään liittyviä eri säädöksiä⁽²⁾,
 - c) vahvan ja ajan tasalle saatetun EU:n tietosuojalainsäädännön – jota olisi käytettävä myös EU:n ulkopoliittikan suunnannäyttäjänä – pikaisen laatimisen tärkeys ja
 - d) tarve sisällyttää yksityisyyden suojaan ja tietosuojaan liittyvät näkökohdat vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta koskevien uusien toimintalinjojen ja säädösten kehittämiseen.
5. Euroopan tietosuojavaltuutettu oli mukana samanlaisessa tehtävässä viisi vuotta sitten ja tarjoutuu tässä lausunnossa tekemään yhteistyötä EU:n toimielinten kanssa lainsäädännön laadun parantamiseksi tietosuojanäkökulmasta osana uutta yhteistyömallia⁽³⁾.

6. PÄÄTELMÄT JA SUOSITUKSET

36. Erityisesti jäsenvaltiot kyseenalaistavat usein EU:n toiminnan lisäarvon vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella. Hyöty saadaan siitä, että varmistetaan yhdenmukainen lähestymistapa, esimerkiksi suunnittelemalla oikeasuhteisia yhteentoimivia järjestelmiä, joista voi samanaikaisesti olla hyötyä sekä turvallisuuden että tietosuojan kannalta. Uudet strategiset suuntaviivat ovat Euroopan tietosuojavaltuutetun mielestä toimielimille erinomainen mahdollisuus ottaa opiksi saaduista kokemuksista ja kehittää välineitä, joilla parannetaan henkilötietojen suojaa koskevaan perusoikeuteen liittyviä, usein riittämättömiä suojatoimenpiteitä.
37. EU:n on osoitettava, että se on ottanut opikseen viiden viime vuoden kokemuksista ja ettei se voi hyväksyä toimenpiteitä, jotka – niitä tarkemmin tarkasteltaessa – ovat ristiriidassa perusoikeuksien kanssa ja jotka eivät täytä välttämättömyyden ja oikeasuhteisuuden vaatimuksia. Kuten komissio on monesti todennut, perusoikeuskirjan on oltava EU:n politiikan ja lainsäädännön suunnannäyttävä. Euroopan tietosuojavaltuutettu on valmis auttamaan tässä prosessissa.
38. Eurooppa-neuvoston uusien suuntaviivojen laatimisen yhteydessä unionilla on mahdollisuus osoittaa aikomuksensa palauttaa luottamus sen kykyyn suojella yksilöitä tehokkaasti. Euroopan tietosuojavaltuutettu ehdottaa näin ollen, että Eurooppa-neuvosto käsittelee nimenomaan seuraavia aiheita uusissa suuntaviivoissa:
- a) monissa vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta koskevissa EU:n säädöksissä ja toimintalinjoissa vaadittavan henkilötietojen käsittelyn suuri määrä,
 - b) sellaisten toimenpiteiden heikkous, joissa ei noudateta perusoikeuksia, kuten tietojen säilyttämistä koskeva direktiivi on osoittanut; tämä voi koskea myös monia muita käynnissä olevia aloitteita, kuten ”älykkäät rajat” -pakettia ja matkustajarekisterijärjestelmään liittyviä eri säädöksiä,

⁽¹⁾ Ks. Euroopan tietosuojavaltuutetun 18. heinäkuuta 2013 antama lausunto aiheista ”Proposals for a Regulation establishing an Entry/Exit System (EES) and a Regulation establishing a Registered Traveller Programme (RTP)”. (ehdotuksesta asetukseksi maahantulo- ja maastalähtöjärjestelmän (EES) perustamisesta ja ehdotuksesta asetukseksi rekisteröityjen matkustajien ohjelman perustamisesta).

⁽²⁾ Tähän sisältyy EU:n matkustajarekisterijärjestelmä (KOM(2011) 32 lopullinen) ja mahdollinen ehdotus matkustajarekisteritietojen siirrosta kolmanteen maahan (http://ec.europa.eu/smart-regulation/impact/planned_ia/docs/2014_home_004_transfer_pnr_data_3rd_countries_en.pdf [saatavilla 3. kesäkuuta 2014 lähtien]).

⁽³⁾ Ks. tämän lähestymistavan osalta Euroopan tietosuojavaltuutetun toimintapoliittinen asiakirja vuodelta 2014 ”The EDPS as an advisor to EU institutions on policy and legislation: building on ten years of experience”, julkaistu Euroopan tietosuojavaltuutetun verkkosivustolla.

- c) vahvan ja ajan tasalle saatetun EU:n tietosuojalainsäädännön – jota olisi käytettävä myös EU:n ulkopoliitiikan suunnannäyttäjänä – pikaisen laatimisen tärkeys ja
- d) tarve sisällyttää yksityisyyden suojaan ja tietosuojaan liittyvät näkökohdat vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta koskevien uusien toimintalinjojen ja säädösten laatimiseen.
39. Sen varmistamiseksi, että yksityisyyden suojaan ja tietosuojaan liittyvät näkökohdat otetaan täysin huomioon laadittaessa uusia vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta koskevia toimintalinjoja ja säädöksiä, Euroopan tietosuojavaltuutettu ehdottaa seuraavia jatkotoimia:
- sisällytetään tietosuojaa koskevat näkökohdat yleisiin vaikutuksenarviointeihin,
 - arvioidaan vaihtoehtoisia, vähemmän yksityisyyteen puuttuvia keinoja toimintalinjojen tavoitteiden saavuttamiseksi,
 - vahvistetaan tietojen laatua, rekisteröidyn oikeuksia ja oikeussuojakeinoja,
 - arvioidaan tietojen vaihtoa toimintalinjojen tavoitteisiin nähden ja
 - varmistetaan, että kolmansien maiden kanssa tehtävissä kansainvälisissä sopimuksissa kunnioitetaan EU:n kansalaisten oikeutta tietosuojaan.

Tehty Brysselissä 4 päivänä kesäkuuta 2014.

Peter HUSTINX

Euroopan tietosuojavaltuutettu
